

Duration : 3 Hours

Marks: 100

- N.B.** 1) All question are compulsory.
2) Figures to right indicate full marks.
3) Provide Statistical data and digram wherever nessary.

Q.1	Attempt any two of the following	20
	a) What are characteristic of rural development.?	
	b) Explain the significance of rural development	
	c) What do you mean by rural development? Explain its objectives.	
Q. 2	Attempt any two of the following	20
	a) Discuss the Specific and target Group oriented Approach	
	b) Discuss on the social Justice Approach	
	c) Explain the Benefits of Integrated Rural Development. Explain the various measures to eradicate the problems of agro based industries	
Q.3	Attempt any two of the following	20
	a) Explain the significance of dairy farming in rural development	
	b) Explain the role of agro based industries in rural development	
	c) Explain the various measures to eradicate the problems of agro based industries	
Q.4	Attempt any two of the following	20
	a) Explain the Aims and Salient features of the Scheme of Provisions of Urban Amenities in Rural Area (PURA)	
	b) Explain the Major Features of Deen Dayal Antyodaya Yojana – National Livelihoods Mission (NRLM)	
	c) write a short note on - Employment Guarantee Scheme Job Card and Works carried out under MNREGA	
Q.5	A Attempt the following questions	20
	a) Explain the significance of rural development.	
	b) Discuss on the social Justice Approach	
	c) Explain how the technological support is enhancing rural diversification.	
	d) Write a short note on Microfinance.	
OR		
Q.5	B Answer the Multiple-Choice Questions (MCQs) by choosing the correct option given below.	20
	1) In rural areas is considered a major symptom	
	A. More emphasis on labor-intensive techniques	
	B. More emphasis on capitalist techniques	
	C. Both of the above	
	D. None of this	

- 2) Identify the following incorrect statement
 - A. Dependence on the rural economy The economy is the rural economy
 - B. The broader side of rural development is the development of the entire Indian economy
 - C. Rural development can only happen if the service sector is developed
 - D. It would be better to spend on urban areas instead of spending on rural development
- 3) The entire National Rural Employment Scheme for rural development and employment growth was launched on
 - A. 1995
 - B. 2005
 - C. 2010
 - D. 2015
- 4) During the period of economic reforms, development of rural areas remained low due to neglect of Area
 - A. Agriculture
 - B. Industry
 - C. Service
 - D. Health
- 5)is considered to be the most rural population if the total population is divided at the Indian level
 - A. Bihar
 - B. Madhya Pradesh
 - C. Uttar Pradesh
 - D. Rajasthan
- 6) Under _____ approach, a specialized or a target group is undertaken and researched upon for whom special programmes are undertaken.
 - A. Achievements
 - B. Target
 - C. Budget
 - D. none
- 7) "TRYSEM" a programme made for :
 - A. Employment to Rural youths
 - B. Employment to Urban youths
 - C. Development of nutrition intake in the food of poor of the country.
 - D. Providing road connectivity to the villages
- 8) Area development approach emphasis upon the development of _____
 - A. developing country
 - B. Developed region
 - C. backward region
 - D. none

- 9) Mahatma Gandhi had viewed development of rural areas through eradication of_____ .
- A. Poverty
 - B. Education
 - C. Voilance
 - D. none
- 10) Basic needs approach proposed the_____ of basic human needs.
- A. Success
 - B. Unsatisfactory
 - C. satisfaction
 - D. none
- 11) Which of the following is not an agro - based industry?
- A. Vegetable oil industry
 - B. Cotton textile industry
 - C. Fish oil manufacturing
 - D. Leather industry
- 12) Mission of Social Forestry:-
- A. Increasing industrial setup.
 - B. Green belts in urban and industrial areas.
 - C. Generation of ground water.
 - D. Protection of wildlife.
- 13) Achievements of social forestry
- A. Building Infrastructure.
 - B. Education Attainment.
 - C. Increased employment opportunities for the rural poor.
 - D. Fast growing Urban population
- 14) The development of the dairy sector generally results in :-
- A. Infrastructural Development.
 - B. Improved transportation.
 - C. Eradication of Child Labour.
 - D. An increased workload for women, but it also increases women's participation in income-generating activities
- 15) Plantations through social forestry also help :
- A. Population.
 - B. Content of Carbon.
 - C. Productivity variation.
 - D. To create economic capital to the rural poor.
- 16) The top states in the implementation of MGNREGA is ____
- A. Andhra Pradesh
 - B. Madhya Pradesh
 - C. Tamil Nadu
 - D. All of the above

- 17) Under PURA scheme ----- these are considered as centers of potential development.
- A. Municipality
 - B. Tehsil
 - C. Nagar Panchayat
 - D. Gram Panchayat
- 18) When the MGNREGA scheme was officially launched?
- A. 2nd Feb. 2006
 - B. 3rd Mar. 2007
 - C. 2nd Feb. 2009
 - D. 1st Jan. 2011
- 19) Dr. A.P.J. Abdul Kalam introduced the PURA scheme in the book ---
- A. Target 3 Billion
 - B. Vision 2020
 - C. Shakti se Shanti
 - D. Wings of Fire
- 20) Name the Central authority of MGNREGA
- A. Ministry of Rural Development
 - B. Ministry of Finance
 - C. Ministry of Urban Development
 - D. Ministry of Human Resource Development

मराठी रूपांतर

वेळ : ३ तास

एकूण गुण : १००

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

३) आवश्यक तिथे संख्याशास्त्रीय माहिती द्या आणि आकृत्या काढा

प्र.-१	खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.	२०
अ)	ग्रामीण विकासाचे वैशिष्ट्य काय आहे?	
ब)	ग्रामीण विकासाचे महत्त्व स्पष्ट करा.	
क)	ग्रामीण विकास म्हणजे काय? त्याची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.	
प्र.-२	खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.	२०
अ)	विशिष्ट व लक्षित गट आधारित दृष्टिकोन या बदल चर्चा करा.	
ब)	सामाजिक न्याय दृष्टिकोनावर थोडक्यात चर्चा करा	
क)	एकीकृत ग्रामीण विकासाचे फायदे थोडक्यात स्पष्ट करा	
प्र.-३	खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.	
अ)	दुध शेती व्यवसायाचे ग्रामीण भागातील महत्त्व स्पष्ट करा	
ब)	कृषी आधारित उद्योगांची ग्रामीण विकासातील भूमिका स्पष्ट करा.	
क)	कृषी आधारित उद्योगांच्या समस्या दूर करण्यासाठी विविध उपाय योजना स्पष्ट करा	
प्र.-४	खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.	२०
अ)	ग्रामीण भागाला नागरी सुविधांची तरतूद(PURA) योजनेचे ध्येय आणि ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.	
ब)	दीनदयाल अंत्योदय योजनेची(राष्ट्रीय उपजीविका अभियान-NRLM) प्रमुख वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.	
क)	टीप लिहा - रोजगार हमी योजना जॉब कार्ड आणि मनरेगा अंतर्गत केलेली कामे	
प्र.-५	अ) खालील प्रश्न सोडवा.	२०
अ)	ग्रामीण विकासाचे महत्त्व समजावून सांगा.	
ब)	सामाजिक न्याय दृष्टिकोनावर थोडक्यात चर्चा करा.	
क)	तांत्रिक सहायतेमुळे ग्रामीण विविधिकरणाला कशी चालना मिळत आहे ते स्पष्ट करा	
ड)	टीप लिहा- सूक्ष्म वित्त	

किंवा

- प्र.-५ ब खालील दिलेला योग्य पर्याय निवडून बहुपर्यायी प्रश्नांची (MCQs) उत्तरे द्या. २०
- १) ग्रामीण भागामध्ये हे प्रमुख लक्षण मानले जाते
- A. पायाभूत सुविधांचा विकास करणे
B. भांडवल प्रधान तंत्रावर अधिक भर
C. वरील दोन्ही
D. यापैकी नाही
- २) खालील चुकीचे विधान ओळखा
- A. ग्रामीण अर्थव्यवस्थेवर अवलंबित्व अर्थव्यवस्था म्हणजे हे ग्रामीण अर्थव्यवस्था होय
B. ग्रामीण विकासाचा विस्तृतपणा म्हणजे संपूर्ण भारतीय अर्थव्यवस्थेचा विकास होय
C. सेवा क्षेत्राचा विकास केला तरच ग्रामीण विकास होऊ शकतो
D. ग्रामीण विकासावर खर्च करण्याऐवजी शहरी भागावर खर्च करणे हिताचे ठरेल
- ३) ग्रामीण विकास आणि रोजगार वाढीसाठी संपूर्ण राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार योजना रोजी सुरू करण्यात आली.
- A. 1995
B. 2005
C. 2010
D. 2015
- ४) आर्थिक सुधारणा कालखंडात क्षेत्र दुर्लक्षित मानले गेल्याने ग्रामीण भागाचा विकास कमी राहिला
- A. शेती
B. उद्योग
C. सेवा
D. आरोग्य
- ५) संपूर्णभारतीय स्तरावर एकूण लोकसंख्या यांची विभागणी केल्यास सर्वाधिक ग्रामीण भागातील लोकसंख्या म्हणून मानली जाते
- A. बिहार
B. मध्य प्रदेश
C. उत्तरप्रदेश
D. राजस्थान
- ६) दृष्टिकोनाच्या अंतर्गत एक विशेषीकृत किंवा लक्ष्य गट हाती घेतला जातो आणि ज्यांच्यासाठी विशेष कार्यक्रम हाती घेतले जातात त्यावर संशोधन केले जाते.
- A. यशप्राप्ती
B. ध्येयप्राप्ती
C. अर्थसंकल्प
D. वरीलपैकी नाही

- ७) “TRYSEM” हा कार्यक्रम कशासाठी तयार केलेला आहे?
- ग्रामीण युवक रोजगारासाठी
 - नागरी युवक रोजगारासाठी
 - देशातील गरिबांच्या अन्नातील पोषक आहाराच्या विकासासाठी
 - गावातील रस्ते जोडण्यासाठी/बांधण्यासाठी
- ८) क्षेत्रीय विकास दृष्टिकोन.....च्या विकासावर अवलंबून आहे.
- विकसनशील देश
 - विकसित प्रदेश
 - अविकसितप्र देश
 - वरीलपैकी नाही
- ९) निर्मूलनाच्या माध्यमातून ग्रामीण भागाचा विकास ‘महात्मा गांधी’यांनी पहिला होता.
- दारिद्र्य
 - शिक्षण
 - हिंसा
 - वरीलपैकी नाही
- १०) मूलभूत गरजांचा दृष्टिकोन मूलभूत मानवी गरजांचे..... प्रस्तावित करतो.
- यश
 - असंतोष
 - समाधान
 - वरीलपैकी नाही
- ११) खालीलपैकी कोणता कृषी आधारित उद्योग नाही?
- भाजीपाला तेल उद्योग
 - कापूस कापड उद्योग
 - मासे तेल उत्पादन
 - चर्मोद्योग
- १२) सामाजिक वनीकरण मिशन आहे
- औद्योगिक उभारणी वाढवणे.
 - शहरी आणि औद्योगिक भागात हरित पट्टा .
 - भूजल निर्मिती.
 - वन्यजीवांचे संरक्षण करणे
- १३) सामाजिक वनीकरणाची उपलब्धी म्हणजे
- पायाभूत सुविधा निर्माण करणे.
 - शिक्षणप्राप्ती.
 - ग्रामीण भागातील गरिबांसाठी रोजगाराच्या संधी वाढल्या.
 - झपाट्याने वाढणारी शहरी लोकसंख्या.

- १४) दुध व्यवसाय क्षेत्राच्या विकासाचा परिणाम म्हणून साधारण
- पायाभूत सुविधांचा विकास
 - सुधारित वाहतूक
 - बालमजुरीचे निर्मूलन
 - महिलांसाठी वाढलेला कामाचा भार, पण त्यामुळे उत्पन्न वाढवणाऱ्या उपक्रमांमध्ये महिलांचा सहभाग वाढणे.
- १५) सामाजिक वनीकरणाद्वारे वृक्षारोपण मदत करते
- लोकसंख्या
 - कार्बनची सामग्री.
 - उत्पादकता भिन्नता.
 - ग्रामीण गरिबांसाठी आर्थिक भांडवल निर्माण करणे
- १६) मनरेगाच्या अंमलबजावणी मध्ये _____ सर्वोच्च राज्य आहे.
- आंध्रप्रदेश
 - मध्यप्रदेश
 - तामिळनाडू
 - वरील सर्व
- १७) PURA योजनेअंतर्गत ----- ही सुस विकासाची केंद्रे गणली जातात.
- नगरपालिका
 - तहसील
 - नगरपंचायत
 - ग्रामपंचायत
- १८) मनरेगा योजना अधिकृतपणे कधी सुरू झाली?
- २ फेब्रुवारी २००६
 - ३ मार्च २००७
 - २ फेब्रुवारी २००९
 - १ जानेवारी २०११
- १९) डॉ.ए.पी.जे.अब्दुल कलाम यांनी _____ या पुस्तकात PURA योजना मांडली.
- Target 3 Billion
 - Vision 2020
 - Shakti se Shanti
 - Wings of Fire
- २०) मनरेगाच्या केंद्रीय प्राधिकरणाचे नाव सांगा.
- ग्रामीण विकास मंत्रालय
 - अर्थमंत्रालय
 - नगरविकास मंत्रालय
 - मनुष्यबळ विकास मंत्रालय
